

JORDI RELLO I CONDOMINES

APORTACIÓ DELS "ANNALS DE MEDICINA" AL PROGRÉS
DE LA CARDIOLOGIA A CATALUNYA
(1878-1936)

IV Congrés d'Història de la Medicina Catalana
Poblet, 7-9 de juny de 1985
Actes, Vol. I

INTRODUCCIÓ

Annals de Medicina és l'òrgan de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears. La seva funció principal és la de constituir un ressò de la Corporació on es recullen les Actes de les sessions i servir d'arxiu de treball dels seus membres.

Els dos primers anys després de la fundació de l'Acadèmia, aquesta informació es va publicar a la "Revista de Ciències Mèdicas" de Barcelona; a l'any 1878, el dinamisme que adquireix la nova corporació, porta a la creació d'un òrgan oficial independent: Els "Anales de la Academia y Laboratorio de Ciències Mèdicas de Cataluña" (nom amb el que es denominaren els Annals de Medicina durant la seva primera època).

Aquesta revista, de la que es van publicar 14 números entre 1878 i 1880, constitueix l'embrió dels futurs Annals. Per això, i per recollir les primeres activitats de l'Acadèmia, l'incluem en aquest treball. Però hauran de passar 17 anys per què es reanudi. A partir de 1907, els Annals de Medicina recullen, de forma periòdica i en català, la Vida Acadèmica i les principals inquietuds mèdiques del moment. Finalitza aquesta primera època l'any 1936, en el que a conseqüència de la Guerra Civil se suspèn la publicació fins l'any 1944.

En aquest treball es revisen i analitzen tots els articles i notes relacionats amb la Cardiologia, que es van publicar durant la primera època dels Annals de Medicina (amb excepció del volum XXIII, corresponent a l'any 1929, que no ha estat possible d'obtenir).

Donat el significat i prestigi de l'Acadèmia, la revisió del contingut en Cardiologia dels Annals constitueix un estimable índex de l'evolució i desenvolupament de la Cardiologia a Catalunya, durant aquest període.

CONTINGUT

Les referències aparegudes en els Annals de Medicina, en relació amb la Cardiologia, durant la seva primera època, les agrupem en tres grups:

a) Treballs originals.

En total, es van publicar 21 treballs. Els temes més tractats són: les terapèutiques cardiològiques amb 5 treballs, junt amb les valvulopaties i les exploracions diagnòstiques amb 4. La relació detallada d'aquestes publicacions es reflecteix a la Taula I.

b) Sessions Acadèmiques

Comprèn les 23 conferències llegides i discussions, celebrades en sessions organitzades per l'Acadèmia, que es van publicar als Annals. El 56% corresponen a l'exposició de casos clínics. A la Taula II es recull el contingut d'aquestes sessions.

c) Comentaris.

Al marge de les activitats dels membres de l'Acadèmia, es van publicar 76 comentaris referents a llibres nous, publicacions nacionals o estrangeres, i comunicacions a Congressos, que mereïessin un interès especial.

A la figura 1 es mostra la distribució numèrica per anys, d'aquests comentaris.

Al marge d'això, cal senyalar que a l'any 1925 (vol. XIX) es va publicar una relació de fitxes bibliogràfiques seleccionades, 23 de les quals feien referència a la Cardiologia.

Per altra part, en el volum XXVI s'elabora un índex de publicacions mèdiques en català, on es classifiquen per autors, entre altres temes, tots els articles sobre el sistema circulatori publicats en català entre els anys 1907 i 1932.

Finalment, senyalar que entre els autors de treballs originals i sessions

acadèmiques publicades, destaquen el Dr. Freixas i el Dr. Duran amb 4 publicacions, seguits pel Dr. Aguilar amb 3. Aquest últim, a més a més, és l'autor de la majoria dels comentaris a revistes que es van fer durant aquest període.

DISCUSSIO

La revisió de tot aquest contingut permet fer un seguiment de l'estat de l'especialitat durant aquell període.

Un dels fets més destacats és el desenvolupament de l'utilització dels digitàlics en terapèutica. Mentre els primers anys d'aquest segle s'insinuen algunes indicacions a partir de la seva acció fisiològica, la posterior comunicació de diverses intoxicacions digitàliques -algunes de les quals van resultar mortals-, permet canviar el concepte erroni d'administrar altes dosis per curt temps, per el de mantenir petites dosis durant llargs períodes.

Crida l'atenció l'interès per les cardiopaties associades a altres patologies (especialment malalties infeccioses) o a estats fisiològics particulars (embaràs), mentre la cardiopatia isquèmica i hipertensiva, -reconegudes en l'actualitat com les de màxima incidència-, a penes mereixen atenció. Fins el punt de que reconeguts metges fan magnífiques descripcions de casos clínics típics d'aquestes entitats arribant a conclusions errònies, inclús després de la necropsia.

La primera referència a la Cirurgia Cardíaca corre a càrrec del Dr. Clotet quan l'any 1911 comenta un article de Schlayer sobre tractament quirúrgic de malalties del pericardi.

La substitució del cardio-esfigmo-cronògraf per l'electrocardiograma constitueix una veritable revolució dins de l'especialitat. Només quatre anys després de que Einthoven ingeniés la primera màquina d'aquest tipus, el Dr. Suñé i Medan, comenta pels Annals una comunicació del Dr. Cluzet (de Lyon) al V Congrés Internacional d'Electrologia i Radiologia Mèdiques, que se celebrà a Barcelona el mes de setembre de 1910, on s'expliquen els fonaments i les possibles aplicacions de la nova tècnica. A partir d'aquest moment, diversos metges catalans, entre els que destacarien el Dr. Pi i Suñer i el Dr. Bellido, difonen l'electrocardiografia al nostre país. Conseqüència directa d'això és el progresiu interès per les arrítmies, que es convertirien en el tema més estudiat dins de la Cardiologia a partir de l'any 1914.

Dels comentaris bibliogràfics i cites a autors, es desprèn la forta influència de l'escola francesa sobre la cardiologia catalana a principis de segle. En aquest sentit, els treballs de Gallavardin i de Lutenbacher als anys vint, comentats pel Dr. Aguilar, són els principals encarregats de la introducció de les corrents europees a la cardiologia catalana. En segon lloc, però a molta distància, se situa la influència alemana. Per contra, gairebé no hi ha referències -i si hi són, indirectament- a l'escola anglesa, ignorant fins i tot investigacions tant importants com les de Herrick.

TAULA I
TREBALLS ORIGINALS

AUTOR	ANY	TOM	PAGINES	TÍTOL
PROUBASTA	1907	II	21-27	Meiopràgies cardíques i embaràs
ROBERT	1907	II	261-267	Medicació digitàlica
LIAN	1910	IV	40-56	Contribució a l'estudi de la fisiologia de l'aparell valvular mitral.
GUERRA	1912	VI	460-465	Manifestacions cerebrals de les cardiopaties de la infància.
FREIXAS	1912	VI	599-603	La llegenda de la impossibilitat de la coexistència de la tuberculosi pulmonar i la insuficiència mitral.
PI I SUÑER-BELLIDO	1914	VIII	253-262	La electrocardiografia.
FREIXAS	1919	XIII	136-140	A propòsit d'un cas de poliesclerosi en període mítro-arterial.
FREIXAS	1919	XIII	148-153	Insuficiència ventricular esquerra. Exposició sindròmica conforme a l'actual patogènia imperant, el coneixement de la qual és imprescindible pel "ocasio preceps" terapèutic.
CLOETTA	1919	XIII	273-278	Sobre la manera d'usar els preparats de digital.
DURAN	1920	XIV	129-138	Tipus d'arritmia permanent. Pronòstic. Tractament de les aritmies.
BATTESTINI	1920	XIV	138-157	La càmbora en les miocarditis cròniques.
AGUILAR	1920	XIV	186-194	Consideracions clíniques sobre el diagnòstic de les pericarditis.

TAULA I (Continuació)

PRESTA	1920	XIV	245-247	Les hemoptisis d'origen cardíac.
DURAN	1921	XV	238-242	Algunes dades sobre l'estudi de la patogènia de la bradicàrdia dels convalescents.
AGUILAR	1923	XVII	250-556	L'ús de la digital i digitalina en terapèutica circulatòria.
CARRASCO I FORMIGUERA	1927	XXI	231	L'ortoradioscòpia en cardiologia.
PEDRO PONS	1928	XXII	229-242	Què cal fer davant una asistòlia
CALANDRA	1928	XXII	395-402	Valoració clínica de l'ona final de l'electrocardiograma
GIBERT	1931	XXV	591-594	Comentari a una atípia de ST en algunes arrítmies completes.
CODINA	1933	XXVII	555-575	Nova patogènia de la paràlisi recurrential esquerra en l'estenosi mitral.

TAULA II
SESSIONS ACADÈMIQUES

AUTOR	ANY	TOM	PAGINES	TÍTOL
ESQUERDO	1878	I	83	Aneurisma d'aorta
PROUBASTA	1908	II	1-11	Coefficient funcional d'un cor per a l'embaràs i part.
GUERRA	1909	III	211	Manifestacions cerebrals en les cardiopaties de la infància.
FREIXAS	1910	IV	34-39	Un cas de mort repentina
CLOTET	1911	V	18-19	Un cas d'edema pulmonar agudíssim
CELIS	1913	VII	340-343	Sistema de l'origen i de l'excitació cardíaca.
CELIS	1913	VII	633-654	Fisiopatologia clínica del sistema de l'origen i conducció de l'excitació cardíaca.
PI I SUÑER	1914	VIII	265-280	Clínica de l'arritmia
SERRALLACH	1914	VIII	369-374	Contraindicació de la digital en el mal de Bright.
DURAN	1916	X	335-347	Transtorns de la tonicitat cardíaca i llur tractament.
XALABARDER	1918	XII	183-188	Accés de taquicàrdia paroxística essencial.
CODINA	1923	XVII	343	Dos casos de conducció retrògrada.
TRIAS DE BES	1927	XXI	358-359	Consideracions sobre un cas de cardiopatia congènita.
PUCHE	1927	XXI	147-148	Nota sobre el paral·lelisme dels fenòmens mecànics i elèctrics del cor.
MAS	1927	XXI	91	Dissociació aurículo-ventricular

TAULA II (Continuació)

WANGUEMERT	1933	XXVII	466-468	Sobre un cas de bloqueig cardíac total amb síndrome de Morgagni-Stockes-Adams.
CODINA-PANYELLA	1933	XXVII	429-442	Observació d'un cas de Flutter.
ESTAPÉ	1934	XXVIII	782-796	El col.lapse en patologia interna.
GIBERT-BARCELÓ	1934	XXVIII	111-129	La desviació de l'eix elèctric per insufllació gàstrica. L'anomenat angor per aerofagia.
ALSINA	1935	XXIX	7-22	El cor en la fase aguda de les glomèrulonefritis.
MAS	1935	XXIX	1086-1088	Les pericarditis amb vessament. Consideracions sobre un cas observat.

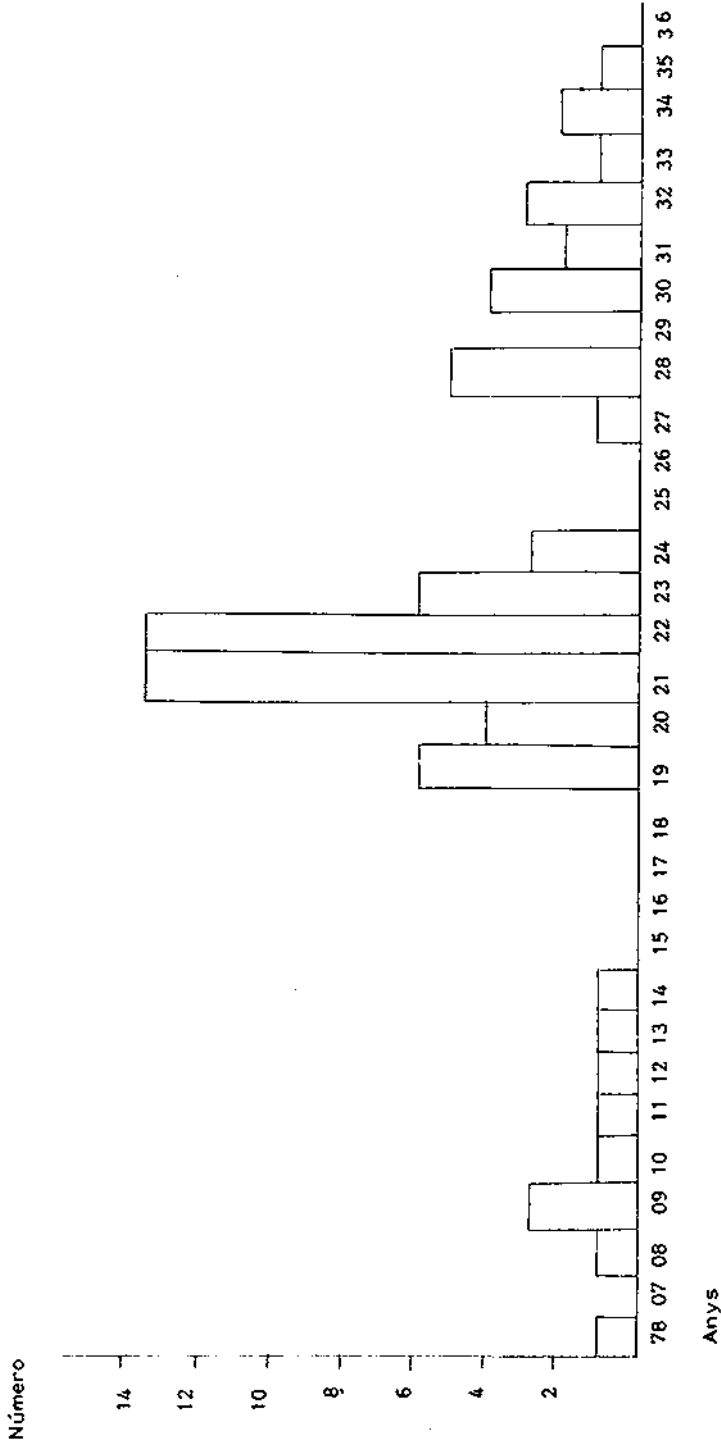

Fig....1: Distribució anual de Comentaris